



## Priekšvārds

1999. gada beigās, kad šis **Pārskats** nodots publicēšanai, izpaudušies vairāki nozīmīgi sasniegumi, kurus var uzskatīt par labu zīmi tam, ka arī turpmāk Latvijā *tautas attīstības ilgtspējas* izredzes aizvien palielināsies. Ekonomiskie rādītāji gan nav sasnieguši 1996.–1998. gada augsto pieauguma tempu, taču pierādījis, ka, dažādojot tirgu un aizvien vairāk integrējoties globālajā ekonomikā, Latvijas tautsaimniecība spēj amortizēt Krievijas finansiālās krīzes triecienu. Kaut arī bijusi vērojama zināma politiska nestabilitāte, kas aizvadītā gada vidū noveda pie jaunas koalīcijas valdības izveides, politiskie procesi kļuvuši stabilāki, jo gan iepriekšējā, gan pašreizējā valdība galveno uzmanību pievēršusas tam, lai visos līmeņos un visos tautsaimniecības sektoros turpinātos dinamisks reformu process un tādējādi Latvija izpildītu kritērijus, kuri izvirzīti uzņemšanai Eiropas Savienībā. Decembrī Latvijas galvenie ārpolitiskie centieni vainagojās ar panākumu: Eiropas Savienības valstu vadītāju sanāksmē Helsinkos Latvija tika uzaicināta uz tiešām sarunām par iestāšanos Eiropas Savienībā. Gads beidzās arī ar diviem citiem notikumiem, kuriem ilgi būs liela nozīme Latvijas kā atvērtas, integrētas un saliedētas sabiedrības tālākajā attīstībā: Saeima pieņēma jaunu valodas likumu, un Ministru kabinets apstiprināja valsts programmas “Sabiedrības integrācija Latvijā” koncepciju.

Tomēr tautas attīstības jomā joprojām jārisina ļoti grūtas problēmas: daudzi jo daudzi cilvēki dzīvo nabadzībā, un plaisa starp bagātajiem un nabadzīgajiem, starp ekonomiski dinamiskiem un depresijā nonākušiem rajoniem, starp dinamiskām un nīkstošām nozarēm nevis sašaurinās, bet vēl paplašinās. Pāreja uz tirgus ekonomiku visās iedzīvotāju grupās, tautsaimniecības sektoros un reģionos nav izpaudusies vienādi. Daļai cilvēku, kuru skaits aizvien pieaug, it īpaši jauniem un labi izglītotiem,

dzīves līmenis ceļas; taču daudziem citiem pārejas process radījis pastiprinātu sociālo spriedzi, kas attiecīgi atspoguļojas veselības rādītājos, un vēl mazāk aizsargātas padarījis tādas riska grupas kā bērni un jaunieši, bezdarbnieki, cilvēki ar zemu izglītības līmeni, invalīdi utt. Galvenā sociālās politikas problēma, kas joprojām jārisina Latvijas valdībai, ir problēma, kā ar ierobežotiem līdzekļiem, kurus iespējams atvēlēt sociālām programmām, efektīvizēt *nabadzības mazināšanas stratēģijas*, panākt, lai Latvijas iedzīvotāju vairākums būtu *cilvēciski aizsargāts*, un paaugstināt šās aizsargātības līmeni.

Šobrīd, kad Latvija, pārejot uz mūsdienīgu, tirgus principos balstītu ekonomiku, cenšas pārvarēt no padomju laika palikušo smago mantojumu, tai jau izvirzījusies jauna, varbūt pat vēl grūtāka problēma, kas ir kopīga visām pasaules valstīm, – **globalizācijas** problēma. Lai gan pēdējo gadu diskusijā par to, kādi spēki nosaka pasaules ekonomiku, globalizācijas jēdziens bijis vai pats galvenais, joprojām nav vienas visiem pieņemamas tā definīcijas. Tomēr visi ir vienprātis, ka patlaban pašos pamatos mainās ekonomiskās, sociālās un tehnoloģiskās politikas veidošanas nosacījumi un tas notiek, kombinējoties vairākām norisēm, kuras cita citu pastiprina. Tās ir šādas: informācijas tehnoloģijas un komunikāciju tehnoloģijas progress, kas aizvien paātrinās; starptautiskās tirdzniecības un investīciju eksplozīvā augsme; jaunu tehnoloģiju rašanās bioloģijas, medicīnas un elektronikas konverģences rezultātā. Globalizācija ir saistīta arī ar to, ka samazinās valsts loma un izvirzās jauni primārie aģenti – no atsevišķa uzņēmēja līdz multinacionālām korporācijām – un tādējādi nākas jautāt, kurš ir tas, kas gan nacionālajā, gan starptautiskajā pārvaldības līmenī kontrolē notikumus, kas nosaka nākotni (un kā lai tos vispār kontrolē).

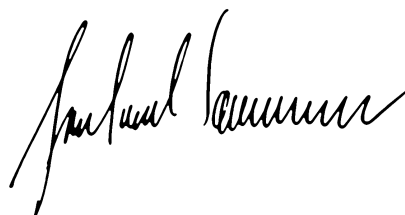
Tādai valstij kā Latvija, kurā dramatiski, dažkārt pat sāpīgi turpinās sabiedrības un kultūras transformācija, ar globalizāciju saistītajās pārmaiņās slēpjas gan iespējas, gan risks. Tas vairs nav tikai jautājums, kā "panākt" kaimiņus Ziemeļeiropā un Rietumeiropā, atdarinot viņu veiktās reformas un pēc viņu parauga kāpinot savu institucionālo spēju: šīs valstis, tāpat kā visas valstis pasaulē, aizvien asākas konkurences vidē pašas strauji transformējas, lai sevi pasargātu no riska un baudītu globalizācijas sniegtās iespējas. Nē, tas ir jautājums, kā tagad, balstoties uz savām vitāli svarīgajām vērtībām un resursiem, mēģināt veidot tādas stratēģiskas un politiskas nostādnes, kas dotu iespēju piecus, desmit un divdesmit gadus vienmēr adekvāti reaģēt uz globalizācijas radīto risku un iespējām. Nav daudz tādu jautājumu, kuriem, diskutējot par Latvijas attīstību nākotnē, būtu jāpievērš vēl lielāka uzmanība.

Tieši šā iemesla dēļ izdevumā **Latvija. Pārskats par tautas attīstību 1999** globalizācija un tās ietekme uz Latvijas dzīvi galvenokārt aplūkota no tautas attīstības ilgtspējas viedokļa. Šeit pirmo reizi Latvijā vispusīgi un svarīgos aspektos izanalizēts, kādas problēmas globalizācija izvirza ekonomiskās politikas veidošanā, izglītības darbā, zinātnē un jaunu tehnoloģiju izstrādāšanā un kā tā skar Latvijas un tās iedzīvotāju kultūru un identitāti. Lai gan daudzos aspektos **Pārskatā** ir doti ieteikumi politikas veidošanā, tomēr pamatnolūks bijis visā sabiedrībā rosināt ļoti nepieciešamu diskusiju par to, kādas problēmas Latvijai izvirzās pasaulē, kur aizvien vairāk pieaug savstarpēja atkarība, palielinās laika un telpas piesātinātība un izzūd robežas. Mēs ceram, ka tādu **Pārskatu** izmantos ne tikai politikas veidotāji un valsts ierēdņi, bet arī zinātnieki, mācībspēki, studenti un pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

Šis jau ir piektais ar ANO Attīstības programmas atbalstu gatavotais izdevums **Latvija. Pārskats par tautas attīstību**, un jau pats par sevi tas ir sasniegums. Arī iepriekšējos pārskatos uzmanības centrā bijuši svarīgi nacionālās politiskās stratēģijas

jautājumi, un šiem pārskatiem acīmredzami bijušas nozīmīgas sekas: to ietekmē tikušas ierosinātas konkrētas reformas un izstrādātas konstruktīvas nacionālas programmas, kas pievēršas būtiskiem tautas attīstības jautājumiem, kuri Latvijai risināmi pārējas procesā. Man gribētos uzsvērt, ka ar katru jaunu pārskatu tā gatavošanu un šā procesa vadīšanu aizvien vairāk pārņem neatkarīga nacionālu pētnieku komanda, tāpēc ANO Attīstības programmas Latvijas nodaļai savu lomu bijis iespējams samazināt.

Ar šiem vārdiem es gribētu pateikties jaunā **Pārskata** galvenajam redaktoram un autoriem, kuri ar savu veikumu apliecinājuši, ka Latvijā jau ir iespaidīgs potenciāls, kas dod iespēju neatkarīgi un kvalitatīvi pētīt sociālās politikas problēmas, balstoties uz koncepciju, ka augstākais attīstības mērķis un vienīgā pareizā tās mēraukla ir ilgtspējīga tautas attīstība. Ja no **Pārskatā** izvirzītajiem ieteikumiem politikas veidošanā izriet kāda "pamatdoma", kuru man gribētos īpaši uzsvērt, tad tā ir šāda: vienīgais svarīgais Latvijas resurss ir tās cilvēki, un tāpēc visefektīvākās investīcijas, kurām būs vislielākā atdeve globalizācijas radīto problēmu risināšanā un tās pavērto iespēju izmantošanā, ir cilvēkos ieguldītas investīcijas.



**Jans Sands Sorensens**  
ANO Attīstības programmas  
(United Nations Development Programme)  
pastāvīgais pārstāvis

1999. gada decembrī